

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนรู้การสอนเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

Competency-Based Learning Management Model for Developing Innovators through Community-Based Participatory Approach

อนุชิต วัฒนาวพร^{1*} ไอลดา มณีภาศ² ณัฐธิดา ดวงแก้ว³ ทศน์พล ชื่นจิตต์⁴
Thatsapol chuenchit^{1*} Ailada Maneekard² Nuttida doungeaw³ Anuchit Wattanaporn⁴

Received: August 5, 2024

Revised: December 2, 2024

Accepted: December 15, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการ ของชุมชนบ้านค่ายเจริญ 2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ นักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม แบบทดสอบวัดความรู้และแบบวัดความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลวิจัยพบว่า

1. สภาพบริบทของชุมชนบ้านค่ายเจริญอาศัยภูมิปัญญาพัฒนาตนเอง มีวิถีชีวิตถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การเข้าใจในสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตนและปัญหาที่พบในชุมชน คือ ปัญหาดินเสื่อมโทรม ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาการระบายน้ำ ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มี 3 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม กระบวนการสร้างนวัตกรรม และการเพิ่มสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ผลการใช้รูปแบบพบว่า หลังเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 อยู่ในระดับมาก และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ต่อกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

^{1*} อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: thatsapol2015@gmail.com Tel. 089-9680871

² อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ilada.maneekard@gmail.com

³ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ning141414@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Email: ed_anuchit@cr.ru.ac.th

Abstract

The objectives of this research are: 1. to study the context, problems, and needs of the Ban Khai Charoen community, and 2. to develop a competency-based learning management model to create innovators using a participatory community-based approach. The sample group consisted of 41 students from Wiang Nue Subdistrict Municipality School (Khai Charoen), selected through purposive sampling. The tools used included interviews, an innovator characteristic assessment form, a knowledge test, and a satisfaction survey. Data were analyzed using content analysis, means, and standard deviation.

Research findings indicate that:

1. The context of the Ban Khai Charoen community is centered on self-development through local wisdom. The community emphasizes a lifestyle of mutual support and environmental awareness that aligns with their way of life. However, the community faces several challenges, including soil degradation, waste management issues, water drainage problems, insufficient development of learning resources and local wisdom into learning centers, and inadequate promotion of the community's culture and traditions.

2. The competency-based learning management model for creating innovators through community-based participation consists of three components: the development of innovation goals, the process of creating innovators, and the enhancement of innovator competencies. The results of implementing the model revealed that post-learning scores were significantly higher than pre-learning scores, with a statistically significant difference at the 0.01 level. The evaluation of innovator characteristics yielded an average score of 3.56, indicating a high level, while the evaluation of student satisfaction with learning activities showed an average score of 4.59, indicating the highest level.

Keywords: Competency-based learning management, Innovators, Community Based Learning

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและสารสนเทศเชื่อมต่อกันในทุกมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงถือเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน รัฐบาลได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติในด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อให้คนไทยมีความพร้อมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และมีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการส่งเสริมให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ อันมีคุณค่าต่อสังคมและชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557)

การสร้างนวัตกรรม (Innovator) เป็นกระบวนการพัฒนานักคิดที่มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้ความรู้ และพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องมีความกล้าคิด กล้าลงมือทำสิ่งใหม่ๆ โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความทันสมัยเป็นฐาน นอกจากนี้ แนวคิดของ “นวัตกรรมท้องถิ่น”

ซึ่งถูกอธิบายโดยจามรี พระสุนิล (2563) ให้คำจำกัดความของคำว่า “นวัตกรรมท้องถิ่น” ไว้ว่า หมายถึง ผู้นำชุมชนในการพัฒนาและริเริ่มสร้างสรรค์เพื่อใช้กระบวนการหรือวิธีการส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองอย่างมีสุขและภาวะระดับบุคคลและครอบครัวอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับภานนท์ คัมสุภา (2562) กล่าวถึง นวัตกรรมท้องถิ่น เป็นคนท้องถิ่นที่ เป็นผู้สร้างนวัตกรรมสำหรับแก้ปัญหาให้กับชุมชนตนเอง ดังนั้นสำหรับ “นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นรุ่นใหม่” เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำทางด้านการอนุรักษ์ สืบสานคุณค่าความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การถ่ายทอดภูมิปัญญา ตลอดจนการเป็นผู้นำการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ในบริบทของประเทศไทย การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทั้งในฐานะทรัพยากรและพื้นที่ปฏิบัติการ ซึ่งเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ช่วยทำให้แก้ปัญหาในชุมชนอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและชุมชน และการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ชาติและการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นพื้นที่เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ท้องถิ่น

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Learning) ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในด้านการคิด การแก้ปัญหา และการปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงแนวทางดังกล่าวเข้ากับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชน เป็นฐาน จะช่วยยกระดับการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของชุมชน และสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำความรู้ไปพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

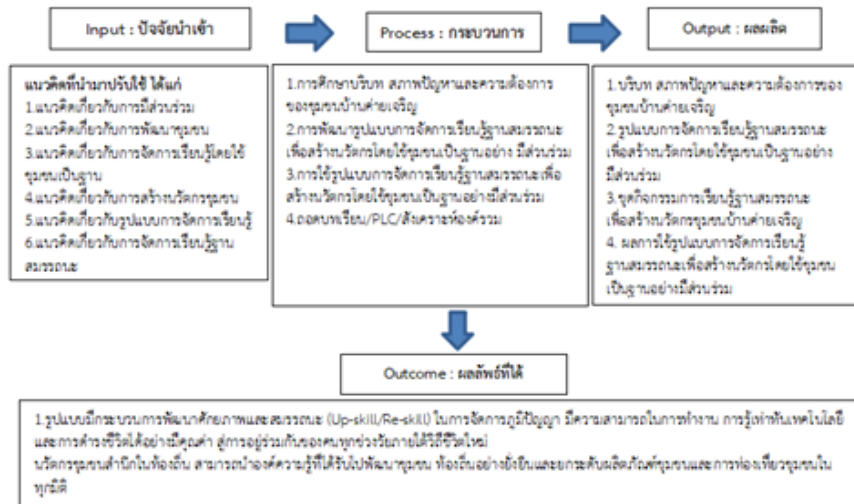
ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่เน้นการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเลือกชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย เป็นพื้นที่ศึกษา ชุมชนนี้มีโรงเรียนเทศบาลเวียงเหนือที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีและมีคุณธรรมตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียน การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน ชุมชน และการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ
- 2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ทฤษฎีสังคมบ้านค่ายเจริญ ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ทรัพยากร แหล่งเรียนรู้ การรวมกลุ่มทางสังคม
- รายวิชาตามหลักสูตรโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือที่บูรณาการการเรียนรู้เชิงสมรรถนะโดยมีชุมชนเป็นฐาน

ขอบเขตด้านพื้นที่

- พื้นที่ชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย
- พื้นที่โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย

ขอบเขตด้านประชากร

ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชนบ้านค่ายเจริญ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)

กลุ่มตัวอย่าง

- ผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงรายและมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างน้อย 10 ปี ได้แก่

- 1) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน บ้านค่ายเจริญ จำนวน 20 คน
- 2) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 5 คน
- 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 5 ท่าน

- นวัตกรรมชุมชน ได้แก่

นักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ใช้วิธีการเปิดรับสมัคร ตามคุณสมบัติของคณะผู้วิจัยเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย โดยมีเงื่อนไขการรับสมัคร ดังนี้

- 1) ต้องเป็นบุคคลในพื้นที่ ชุมชนบ้านค่ายเจริญ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย
- 2) ต้องเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)

3) เปิดรับสมัคร จำนวน 41 คน เพื่อเหมาะสมต่อการบริหารจัดการของโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เป็นไปอย่างมีศักยภาพและคุณภาพ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยที่ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมี 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การศึกษาบริบทพื้นที่ ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

- กระบวนการศึกษาบริบทพื้นที่ในปัจจุบัน

1.ศึกษาเอกสารเอกสาร แนวคิดที่เกี่ยวข้องการใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

2.สร้างเครื่องมือแบบสำรวจข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย

จ.เชียงราย

3.ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC) ของแบบสำรวจข้อมูลชุมชน และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ

3 ท่าน พบว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

4.ทำการสำรวจข้อมูลชุมชนและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ) กระบวนการมีส่วนร่วมและการยอมรับของชุมชน

1. การสนทนากลุ่มอย่างมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ(ค่ายเจริญ)เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

2. การถอดบทเรียน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานวัตกรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม

1. การสังเคราะห์คุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม มีขั้นตอนดังนี้

1.1 สร้างแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม มีลำดับดังนี้

- ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย คุณลักษณะของนวัตกรรม เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้าง

แบบวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

- สร้างแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรมโดยเรียงลำดับประเด็นตามทฤษฎี หลักการ

และแนวคิดที่ได้

- เสนอแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเที่ยงตรงด้าน

เนื้อหา โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้แล้วนำ

มาสร้างเป็นแบบสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรมที่สมบูรณ์

- ดำเนินการเก็บข้อมูลและสรุปผลคุณลักษณะของนวัตกรรม จากเอกสาร และงานวิจัย

ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างคุณลักษณะของนวัตกรรม 3 ด้าน ได้แก่ มิติด้านความรู้ มิติด้านทักษะ มิติด้านเจตคติและ

การแสดงออกด้านพฤติกรรมความเป็นนวัตกรรม

1.2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเป็นขั้นการนำแนวคิดคุณลักษณะนวัตกรรม

ที่สังเคราะห์และประมวลผลจากความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ มาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมของโรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมขึ้นตอนการดำเนินการดังนี้

1.1 กำหนดโครงสร้างของหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาท้องถิ่น จากหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) โดยพิจารณาจากบริบทชุมชน การกำหนดสภาพปัญหาความต้องการจำเป็นของชุมชน จากบทสรุปและจากข้อมูลการสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดรูปแบบของการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรม

1.2 กำหนดวัตถุประสงค์ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับบริบทชุมชน การกำหนดสภาพปัญหาความต้องการของชุมชน จากบทสรุป จากข้อมูลการสังเคราะห์คุณลักษณะของนวัตกรรม

1.3 กำหนดเนื้อหาวิชา ตามกรอบคำอธิบายรายวิชา และเน้นพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมที่สังเคราะห์ได้

1.4 วิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

1.5 จัดทำโครงร่างหน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยแล้วนำมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2. ตรวจสอบโครงร่างรูปแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนานวัตกรรม โดยตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.0

3. ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในรายวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญ ให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานไป Try out เพื่อหาประสิทธิภาพผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับเนื้อหา สื่อมีความเหมาะสม การวัดและประเมินผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะการเรียนการสอนเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม

1.จัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมงซึ่งการทดลองใช้รูปแบบการทำการวัดผลก่อนการทดลองโดยมีการประเมินความรู้เข้าใจหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญและการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ (ค่ายเจริญ) จำนวน 41 คน

2. ดำเนินการสอบเพื่อประเมินความรู้เข้าใจหน่วยการเรียนรู้เรื่อง บ้านฉันเจริญและการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมหลังเรียน โดยใช้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหาค่าค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายของการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม

3.ทำการวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

บริบทชุมชนบ้านค่ายเจริญ ม.5 ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย จ.เชียงราย เดิมได้มีราษฎรอพยพมาจากบ้านปล้อง อ.เทิง จ.เชียงราย และบ้านปายางมน เมื่อประมาณปี พ.ศ.2475 ต่อมาได้มีราษฎรอพยพมาจาก อ.ร้องกวาง จ.แพร่ อ.พาน และ อ.แม่ใจ ซึ่งขณะนั้นอยู่ในเขตการปกครองของ จังหวัดเชียงราย ได้มารวมกัน ทางราชการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้น เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.2543 ได้ให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านป่าสักขวาง” ม. 14 ต.สันทราย อ.เมืองเชียงราย จ.เชียงราย ต่อมากรมการปกครอง ได้แยกเขตการปกครองเป็น ต.เวียงเหนือ อ.เวียงชัย โดยอาชีพของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความผูกพันกับการทำการเกษตรเนื่องจากสภาพดินและน้ำเอื้อต่อการทำการเกษตรกรรมได้ตลอดทั้งปี มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญ คือ ร่องแม่ตาแมว ส่วนสภาพความเป็นอยู่ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์ บ้านเรือนจะอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างเด่นชัด คนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการทำในระดับครัวเรือน มีรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และอาชีพรับจ้าง ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีหล่อเทียนจำนำพรรษา พิธีกินอ้อผญาพื้นฟูภูมิปัญญาล้านนา ประเพณีถวายสลากภัต ประเพณีสืบทอดแม่บ้าน เป็นต้น

สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ประกอบไปด้วย

1) ดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ

คุณสมบัติทางเคมีของดินมีสภาพเป็นกรดจัด เค็มจัด ความอุดมสมบูรณ์ หรือปริมาณธาตุอาหารพืชลดลงและอยู่ในสภาวะไม่สมดุล ส่วนด้านกายภาพ ดินมีการสูญเสียโครงสร้างทำให้เกิดการอัดตัวแน่น ขาดความโปร่งพรุน สาเหตุเกิดจากการเผาขยะ และการใช้สารเคมีจากการทำเกษตรกรรม ทำให้ดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืช คนในชุมชนใช้ประโยชน์จากดินได้ไม่เต็มประสิทธิภาพ

2) ปัญหาการจัดการขยะ

ในชุมชนไม่มีพื้นที่สำหรับจัดการขยะของเทศบาล ทำให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะด้วยตนเอง ทำให้เกิดปัญหาหมอกควัน กลิ่นเหม็นและเกิดมลพิษทางอากาศ คนในชุมชนขาดความรู้ในการกำจัดขยะที่ถูกวิธี จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นปัญหาการสะสมเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค การทำให้ดินเสื่อมสภาพ และยังเป็นการทำลายระบบนิเวศได้ดิน รวมถึงการทำลายพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

3) ปัญหาการระบายน้ำภายในชุมชนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน

ปัญหารางระบายน้ำไม่ระบายน้ำ โดยเฉพาะในฤดูฝนมักจะพบปัญหารางน้ำตันเป็นประจำ เนื่องจากฝนตกลงมาทำให้ท่อระบายน้ำสาธารณะมีปริมาณน้ำที่เยอะเป็นพิเศษ จึงทำให้บ้านเรือนของชาวบ้านที่มีรางน้ำอยู่หน้าบ้านเกิดน้ำเอ่อล้นออกมาบริเวณหน้าบ้าน และจากการลงพื้นที่สำรวจรางน้ำภายในหมู่บ้านพบว่า บริเวณรางน้ำ และที่ระบายน้ำมีหญ้าขึ้นเต็มไม่ได้มีการถางหญ้าออก อีกทั้งมีเศษขยะบางส่วน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้น้ำระบายช้า หรืออุดตัน รวมไปถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านค่ายเจริญเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำในหน้าฝนจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย

4) ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้

ในชุมชนบ้านค่ายเจริญมีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นกระจายทั่วทุกครัวเรือน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างมาก เช่น การทำน้ำหมักเพื่อสุขภาพ การเลี้ยงหมูแบบธรรมชาติ เลี้ยงปลาในบ่อดิน การผลิตของใช้จากเศษผ้า การประดิษฐ์บายศรี ดอกไม้ประดิษฐ์และงานจักสาน

แปลงผักสวนครัวพอเพียง การทำปุ๋ยหมัก การเพาะเห็ดโคนญี่ปุ่น เต่ากลับประหยัดพลังงาน การเลี้ยงไก่ไข่ แปลงผักสวนครัว การปลูกหน่อไม้ไผ่ตง และหน่อหมาจูไต้หวัน ซึ่งแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวพบว่าเป็นการจัดทำขึ้นภายในครัวเรือนเท่านั้นยังขาดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดให้ผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ และขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

5) ขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี

ภายในชุมชนมีความเชื่อในด้านของการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งในแต่ละรอบปีจะมีงานที่จัดขึ้นโดยชุมชนมีส่วนร่วมด้วย ได้แก่ กิจกรรมวันเข้าพรรษา สงกรานต์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเดือนเมษายน การบวชภาคฤดูร้อน ประเพณีชักเสียวบ้าน ประเพณีสงเคราะห์บ้านในเดือนเมษายน ประเพณีการข้าวใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ ประเพณีตานก๋วยสลากในเดือนพฤศจิกายน ตักบาตรเทโวโรหณะในเดือนตุลาคม จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนขึ้นพบว่าปัจจุบันคนที่สนใจเข้าร่วมมักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งเดิมขาดการสืบทอดและกำลังจะเลือนหายไปจากคนรุ่นใหม่

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) เข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) 2) เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Learning) 3) มีความคิดที่แตกต่าง (Divergent Thinking) 4) มีความอยากรู้อยากเห็น (Insatiable Curiosity) 5) มีความมุ่งมั่น (Stamina) 6) ความเป็นผู้นำ (Compelling Leadership) 7) มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น (Respect for Innovators) 8) มีความกล้าที่จะคิดและยอมรับความคิดตนเองและผู้อื่น (Courage) องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) สร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม (Establish University – Industry Linkages) 2) ใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (Use Technology to Facilitate Teaching and Learning) 3) การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา โดยใช้ทุนทางสังคม แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน การบริหารจัดการองค์ความรู้ชุมชน โดยองค์ประกอบที่ 2 นี้มีปัจจัยในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือ กระตุ้นความสนใจ ตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล , และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างนวัตกรรม กระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อการจัดการเรียน องค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม (Innovatorship Competency) ประกอบด้วย 1) วิธีการสร้างนวัตกรรม (Innovations) ได้แก่ S-Share: เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ของบุคลากร แล้วร่วมสกัดออกมาเป็นแนวคิดในการพัฒนา P-Plan: การวางแผนพัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดที่ได้ A-Action: การดำเนินงาน หรือปฏิบัติตามแผน เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน R-Reinforcement : การเสริมแรง และสร้างขวัญกำลังใจ ให้การพัฒนางานบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ M-Monitoring : การติดตามหรือสังเกตผลของกิจกรรมเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ หรือปัญหาที่เกิดขึ้น E-Evaluation : การประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมหรือโครงการ โดยการสร้างนวัตกรรม ต้องอิงกับสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม (Innovatorship Competency) ได้แก่ 1.มีแรงบันดาลใจ (Inspiration) 2.มีจินตนาการ (Imagination) 3.มีความคิดริเริ่มหลากหลาย (Ideation) 4.มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์รวม (Integration) 5.มีความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและ ขยายผล(Implementation)

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานระยะเวลา 5 สัปดาห์ รวม 10 ชั่วโมงพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหารายวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ บ้านฉันเจริญ พบว่าก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.55 และหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 22.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.02 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม 5 ครั้ง พบว่าคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.68 มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านเจตคตินวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.60 ด้านการแสดงออกด้านพฤติกรรมความเป็นนวัตกรรมมีค่าเฉลี่ย 3.59 ด้านความรู้นวัตกรรม 3.57 และด้านทักษะนวัตกรรม 3.50 ตามลำดับ ซึ่งระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก จากนั้นทำการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่ามีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุดด้านการนำไปประยุกต์ใช้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.70 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.42 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านวิธีการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.68 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.37 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43

สรุปผลการวิจัย

1. บริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญสรุปได้ว่า ชุมชนบ้านค่ายเจริญอาศัยภูมิปัญญาพัฒนาตนเอง จากวิถีชีวิตถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การเข้าใจในสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ทั้งค้นหากฎระเบียบ จารีตประเพณีของท้องถิ่น นำมาประยุกต์ปรับใช้และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยใช้ความรัก ความร่วมมือ ความสามัคคี ความเกี่ยวพันเป็นญาติมิตรในชุมชนมาส่งเสริมเกื้อหนุนการอยู่ร่วมกันของชุมชน สำหรับการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาของชุมชนบ้านค่ายเจริญกำลังขาดหายไป เนื่องจากขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญา ทำให้วัฒนธรรมของสังคมเมืองที่เข้ามาเปลี่ยนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดีของชุมชน ประกอบกับประชาชนชาวบ้านผู้ส่งเสริม ภูมิปัญญานับวันจะลดจำนวนน้อยลงไปตามอายุขัย รวมทั้งการขาดระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดีและขาดวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับยุคสมัย ส่วนปัญหาที่พบในชุมชน ได้แก่ ดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ ปัญหาการจัดการขยะ ปัญหาการระบายน้ำภายในชุมชนทำให้เกิดน้ำท่วมขังในฤดูฝน ขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ตลอดจนขาดการส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณีให้แก่คนรุ่นหลัง

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การคิดที่แตกต่าง ความอยากรู้อยากเห็น การมีความมุ่งมั่น (มีความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น และ มีความกล้าที่จะคิดและยอมรับความคิดเห็นตนเองและผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยปัจจัยในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือกระตุ้นความสนใจตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล โดยมีวิธีการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย SPARME-Model ในการพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะ องค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม แยกออกเป็น 2 ส่วน โดยมีกระบวนการสร้างนวัตกรรม SPARME-Model และ สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ได้แก่ มีแรงบันดาลใจ มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่มหลากหลาย มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์กรวม และมีความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและขยายผล ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้

ชุมชนเป็นฐานพบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้บ้านฉันทะริณ พบว่า ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 8.78 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.85 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.02 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการประเมินคุณลักษณะความเป็นนวัตกร พบว่า คุณลักษณะความเป็นนวัตกรของนักเรียน มีการพัฒนาขึ้นโดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.56 มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และการประเมินระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. บริบท สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ อธิบายได้ว่า ลักษณะการดำรงชีวิตจะอยู่ร่วมกันเป็นเครือญาติบ้านเรือนจะอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เป็นแบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันคนในชุมชนส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการทำในระดับครัวเรือน มีรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงแบบผสมผสาน เช่น การทำสวนผลไม้ สวนยางพารา และอาชีพรับจ้าง ประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีหล่อเทียนจำนำพรรษา พิธีกินอ้อผญาพื้นฟูภูมิปัญญาล้านนา ประเพณีถวายสลากภัต ประเพณีสืบทอดแม่บ้าน เป็นต้น ส่วนสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านค่ายเจริญ ได้แก่ ปัญหาดินเสื่อมโทรมหรือเสื่อมสภาพ ดินไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชทำให้ไม่เอื้อต่อการทำการเกษตร ชุมชนไม่มีพื้นที่สำหรับการจัดการขยะของเทศบาล ทำให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะด้วยตนเองทำให้เกิดปัญหาหมอกควันและกลิ่นเหม็นไหม้ เกิดมลพิษทางอากาศเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของคนในชุมชน และทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนอีกปัญหาหนึ่งที่คนในชุมชนต้องเผชิญในทุก ๆ ปีคือ ปัญหาระบายน้ำไม่ระบายน้ำ เนื่องจากฝนที่ตกลงมาทำให้ท่อระบายน้ำสาธารณะมีปริมาณน้ำที่เยอะเป็นพิเศษประกอบกับการมีเศษกิ่งไม้ วัชพืชและการสร้างสิ่งปลูกสร้างขวางทางน้ำ รวมไปถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านค่ายเจริญเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ในฤดูฝนจึงทำให้เกิดน้ำท่วมขังได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับมณฑล สุดประเสริฐ (2560) กล่าวถึง สภาพปัญหาการเกิดน้ำท่วมของจังหวัดต่าง ๆ คือ ฝนตกหนัก ปริมาณฝนตกหนักถึงหนักมากในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีสิ่งกีดขวางทางน้ำจากการพัฒนาเมืองทำให้พื้นที่ที่น้ำสามารถซึมผ่านลงดินลดน้อยลง ปัญหาขาดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ ขาดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในการบริหารจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดึงดูดให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะแก้ไขได้ก็ต่อเมื่อ การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีกระบวนการในการร่วมมือ ร่วมคิด และร่วมเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาไม่ปล่อยให้เป็นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งนำไปสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับประเวศ วะสี (2540) ที่กล่าวว่า ความเข้มแข็งของชุมชน การที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ มีการเรียนรู้ การจัดการและการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งกระบวนการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและสมดุล สอดคล้องกับ สุริยพร ธรรมิกพงษ์ (2552) ที่ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีส่วนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีศักยภาพ ซึ่งชุมชนมักจะมีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างหลวมๆอยู่เป็นประจำหากนำกระบวนการการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมก็จะเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่าในชุมชนยังขาดการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยปัจจุบันคนที่สนใจเข้าร่วมมักจะเป็นผู้สูงอายุในชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในชุมชนซึ่งอาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดั้งมาขาดการสืบทอดและกำลังจะเลือนหายไปจากคนรุ่นใหม่

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยได้จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารต่าง ๆ กำหนดเป้าหมายความเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย มีความคิดที่แตกต่าง มีความอยากรู้ อยากเห็น มีความมุ่งมั่น มีความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น มีความกล้าที่จะคิดและยอมรับ ความคิดตนเอง และผู้อื่น ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายในระดับนโยบายการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อพัฒนาให้เป็นนวัตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ วสันต์ สุธาวาส และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2558) ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาครัฐ พบว่า นวัตกรรม คือ ผู้ที่ริเริ่ม ประดิษฐ์ คิดค้น สร้างสรรค์ และสนับสนุน ให้เกิดเทคนิควิธีการ รูปแบบ เครื่องมือ กระบวนการ หรือผลงานที่เป็นนวัตกรรม สำหรับใช้ในการปฏิบัติงานของตนเอง องค์การ และส่งมอบไปยังระบบการจัดการศึกษา ซึ่งมีประโยชน์ มีคุณค่า เหมาะสมต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถ ประกอบด้วย การแสวงหาความรู้ การระดมทรัพยากร การมองเห็นปัญหาและโอกาส การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเสนอ ผลักดัน และทำความคิดให้เป็นจริง การสร้างเครือข่าย การทำงานรวมกับผู้อื่น และการส่งมอบเชิงวิชาการ ด้านพฤติกรรม ประกอบด้วย ความกระหายในการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ความช่างสังเกต การมีข้อสงสัย ตั้งคำถาม และหาคำตอบ ความละเอียดรอบคอบ การเปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นความมุ่งมั่นและปฏิบัติงานต่อเนือง ความอดทนไม่ย่อท้อ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม มีองค์ประกอบอยู่ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การพัฒนาเป้าหมายนวัตกรรม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเข้าใจหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เข้าใจหลักการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การคิดที่แตกต่าง ความอยากรู้ อยากเห็น การมีความมุ่งมั่น มีความเป็นผู้นำ มีความเคารพต่อตนเองและผู้อื่น และมีความกล้าที่จะคิดและยอมรับความคิดตนเองและผู้อื่น ดังที่ Hargreaves, A. (2012). กล่าวในงานวิจัย “Professional Capital: Transforming Teaching in Every School” ถึงบทบาทของครูและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกระตุ้นให้นวัตกรรมพัฒนาไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการสร้างนวัตกรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างมีส่วนร่วม โดยดำเนินการดังนี้ 1. สร้างความเชื่อมโยงและความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรม (Establish University – Industry Linkages) 2. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน (Use Technology to Facilitate Teaching and Learning) โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี เช่น การเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล (E-Learning) หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล สอดคล้องกับ Laurillard, D. (2012). กล่าวถึง ว่าการใช้เทคโนโลยีจะช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และ Sun, A., & Chen, X. (2016). ได้ชี้ให้เห็นว่าแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยสนับสนุนการพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติและสร้างการมีส่วนร่วม 3. การจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน และสถานศึกษา โดยใช้ทุนทางสังคม แหล่งเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับ Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาในระดับชุมชน การบริหารจัดการองค์ความรู้ชุมชน โดยปัจจัยในการเสริมสร้างพัฒนานวัตกรรม คือ การพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน คือกระตุ้นความสนใจตั้งปัญหา คิดและค้น นำเสนอและการประเมินผล โดยมีวิธีการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย กระบวนการ SPARME-Model ในการพัฒนานวัตกรรมให้เป็นไปตามฐานสมรรถนะ ดังที่ Kolb, D. A. (1984) ได้เสนอ “การเรียนรู้เชิงประสบการณ์” (Experiential Learning Theory) ซึ่งเน้นว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเกิดจากวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ Concrete Experience (ประสบการณ์จริง): เรียนรู้จากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ตรง Reflective Observation (การสังเกตและไตร่ตรอง): วิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้น Abstract Conceptualization (การสรุปเป็นองค์ความรู้): แปลง

ประสบการณ์เป็นแนวคิดหรือทฤษฎี Active Experimentation (การนำไปใช้): ทดสอบและนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง จึงความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนานวัตกรรม 5 ขั้นตอน โดยกระตุ้นความสนใจและตั้งปัญหา คล้ายกับการเริ่มต้นจาก Concrete Experience โดยให้ นวัตกรรมเริ่มต้นจากประสบการณ์ตรงหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไข การคิดและค้นหาคำตอบ ตรงกับ Reflective Observation และ Abstract Conceptualization ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวิเคราะห์และหาทางแก้ไข การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เป็นกระบวนการต่อยอดที่เกิดขึ้นจากการสร้างแนวคิดและการสรุปนำเสนอแนวคิดและการปฏิบัติ เชื่อมโยงกับ Active Experimentation ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทดลองและลงมือทำจริง การประเมินผลและปรับปรุง ต่อยอดจากวงจรของ Kolb ซึ่งผลลัพธ์จะถูกนำกลับมาใช้ปรับปรุงในวงจรใหม่ และสอดคล้องกับ Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008) วิธีการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง เช่น การเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) หรือ Project-Based Learning (PjBL) ความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนานวัตกรรม 5 ขั้นตอน กระตุ้นความสนใจและตั้งปัญหา ตรงกับแนวคิด PBL ที่เริ่มต้นจากการตั้งปัญหาที่ท้าทาย คิดและค้นหาคำตอบ ใช้การทำงานร่วมกันในทีมเพื่อหาข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา สร้างองค์ความรู้ใหม่: คล้ายกับกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่มีการสรุปและต่อยอดความรู้ นำเสนอแนวคิดและการปฏิบัติ สอดคล้องกับ PjBL ที่เน้นการนำเสนอผลงานหรือโครงการ การประเมินผลและปรับปรุง เน้นการประเมินแบบองค์รวมที่คำนึงถึงกระบวนการพัฒนาผู้เรียน ทั้งงานวิจัยของ Kolb (1984) และ Barron & Darling-Hammond (2008) เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเชิงปฏิบัติที่พัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Competency-Based Innovation Development ที่พัฒนานวัตกรรมด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ 5 ขั้นตอน โดยเฉพาะการกระตุ้นความสนใจ การคิดวิเคราะห์ และการนำเสนอแนวคิดที่ตอบโจทย์ความต้องการของโลกจริง และองค์ประกอบที่ 3 สมรรถนะความเป็นนวัตกรรม แยกออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรก มีวิธีการสร้างนวัตกรรมเกิดจากนวัตกรรมต้องอาศัย กระบวนการ SPARME-Model ประกอบด้วย S-Share: เป็นกระบวนการเริ่มต้นที่การระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ของบุคลากร แล้วร่วมสกัดออกมาเป็นแนวคิดในการพัฒนา P-Plan: การวางแผนพัฒนานวัตกรรมตามแนวคิดที่ได้ A-Action: การดำเนินงานตามแผน เพื่อเสริมสร้างนวัตกรรมใหม่ในการทำงาน R-Reinforcement: การเสริมแรงสร้างกำลังใจ ให้การพัฒนางานบรรลุผลตามเป้าหมาย M-Monitoring : การติดตามหรือสังเกตผลของกิจกรรมเพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้า ประสิทธิภาพ หรือปัญหาที่เกิดขึ้น E-Evaluation : การประเมินผลที่ได้จากกิจกรรมหรือโครงการและสมรรถนะความเป็นนวัตกรรม ได้แก่ 1. มีแรงบันดาลใจ 2. มีจินตนาการ 3. มีความคิดริเริ่มหลากหลาย 4. มีความสามารถในการวางแผนเชิงองค์รวม 5. มีความสามารถในการนำผลไปปฏิบัติและขยายผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้

1. กิจกรรมที่เสนอไว้ในหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์เป็นเพียงแนวทางในการจัดกิจกรรมเท่านั้น ครูผู้สอนหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรและแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยละเอียดและสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดกิจกรรม เพื่อให้ความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและชุมชนของผู้เรียนได้ตามสภาพโอกาสของการนำไปใช้

2. เวลาในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม เพราะบางกิจกรรมเด็กมีความสนใจและสนุกกับการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมกระบวนการรวมกลุ่มของนวัตกรรมชุมชนให้เข้มแข็งอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความเชื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นจากอดีตถึงปัจจุบัน
3. การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมชุมชนในการจัดระบบทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ที่นำมาใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การสืบทอดประเพณี ศิลปวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
4. การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- จามรี พระสุนิล. (2563). การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ชุมชนมีสุขด้วยภูมิปัญญาของพระราชาในพื้นที่ตำบลป่าตึง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 16(2), 31-44.
- ประเวศ วะสี. (2540). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพริกพื้นเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ภานนท์ คัมสุภา. (2562). นวัตกรรมท้องถิ่นรุ่นใหม่กับการแพร่กระจายนวัตกรรมสู่ชุมชน. *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยนครปฐม*, 13(2), 258-299.
- มณฑล สุดประเสริฐ. (2560). *การแก้ไขปัญหาหนี้ท่วมภาคใต้อย่างยั่งยืน ตามแนวพระราชดำริในหลวง ร.9*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมโยธาธิการและผังเมือง.
- วสันต์ สุทธาวาส, และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). ความเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาครัฐ: การศึกษาทฤษฎีฐานราก. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 8(2), 281-300.
- สุริย์พร ธรรมิกพงษ์. (2552). *รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัย สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ.
- Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008). *Teaching for meaningful learning: A review of research on inquiry-based and cooperative learning*. In L. Darling-Hammond (Ed.), *Powerful learning: What we know about teaching for understanding* (pp. 11-70). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Hargreaves, A. (2012). *Professional capital: Transforming teaching in every school*. New York, NY: Teachers College Press.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Laurillard, D. (2012). *Teaching as a design science: Building pedagogical patterns for learning and technology*. New York, NY: Routledge.

-
- Sun, A., & Chen, X. (2016). Online education and its effective practice: A research review. *Journal of Information Technology Education: Research*, 15, 157–190.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). *Social capital: Implications for development theory, research, and policy*. *World Bank Research Observer*, 15(2), 225–249.